



§ 181

Erityisuimakortin myöntämisperusteiden päivittäminen ja hakuohjeet

HEL 2019-004390 T 12 03 00

Päätös

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta päätti panna asian pöydälle

Käsittely

Asian aikana kuultavina olivat liikuntapalvelupäällikkö Tuuli Salospohja ja terveysasemien johtajalääkäri Timo Lukkarinen. Asiantuntijat poistuvat kuulemisensa jälkeen kokouksesta.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta päätti yksimielisesti panna asian pöydälle Hilikka Ahteen ehdotuksesta.

Esittelijä

liikuntajohtaja
Tarja Loikkanen

Lisätiedot

Kata Isotalo, erityissuunnittelija, puhelin: 09 310 21706
kata.isotalo(a)hel.fi
Tuuli Salospohja, liikuntapalvelupäällikkö, puhelin: 09 310 87500
tuuli.salospohja(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Erityisuimakorttityöryhmän esitys
- 2 Voimassa olevat erityisuimakortin myöntämisperusteet
- 3 Liikunnan ja vesiliikunnan vaikuttavuus Käypä hoito -suositusten perusteella
- 4 Yhteenveto pitkäaikaissairaus-, vammais- ja potilasjärjestöjen kuulemisesta 13.4.2023
- 5 Vammaisneuvoston lausunto erityisuimakortin myöntämiskriteereistä 250423
- 6 Vanhusneuvoston lausunto erityisuimakortin kriteereistä 030523
- 7 Tehdyt lisäselvitykset lautakunnan palautusehdotukseen sekä näiden arviointi erityisuimakorttityöryhmässä
- 8 Liikkumisen kannustimia ja tukimuotoja Helsingissä
- 9 Salassa pidettävä (JulKL (621/1999) 24.1 § 25 k)
- 10 Salassa pidettävä (JulKL (621/1999) 24.1 § 25 k)

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus



Kulttuuri ja vapaa-aikalautakunta päättää erityisuimakorttityöryhmän esityksen (liite 1) mukaisesti, että 1.3.2024 alkaen

1. erityisuimakortti myönnetään diagnoosista riippumatta helsinkiläisille, joilla on pysyvästä vammasta tai pitkäaikaissairaudesta aiheutuva merkittävä toimintakyvyn rajoite, ja
2. erityisuimakortin myöntämiskriteereiksi hyväksytään ainoastaan tavat, joiden avulla toimintakyvyn rajoite on mahdollista osoittaa asiakkaan yksityisyydensuoja ja tietosuoja turvaten:
 - liikkumisesteisen pysäköintitunnus / vammaisen pysäköintilupa
 - taksikortti, joka on myönnetty vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua varten
 - näkövammaiskortti
 - EU:n vammaiskortti.

Esittelijän perustelut

Helsingissä erityisuimakortin myöntämiskriteereitä ja niihin tulleita aloitteita on käsitelty tarpeen mukaan koolle kutsuttavassa moniammatillisessa erityisuimakorttityöryhmässä. Edellisen kerran erityisuimakortin päivitettyt kriteerit (liite 2) tulivat voimaan 1.8.2021 kulttuuri- vapaa-aikalautakunnan 19.1.2021 tekemällä päätöksellä.

Erityisuimakorttityöryhmä koottiin syksyllä 2022 arvioimaan erityisuimakortin myöntämiskriteereitä sekä niitä koskevia aloitteita. Työryhmä koontui ajalla 25.10.2022–17.1.2023 kolme kertaa. Työryhmä käsitteli kaikki nykyiset erityisuimakortin myöntämiskriteerit sekä erityisuimakortin hakuprosessin ja ohjeistuksen. Aloitteiden ja muiden huomiointipyyntöjen perusteella työryhmä käsitteli lisäksi seuraavat muutostoiveet erityisuimakortin myöntämiskriteereihin: lymfaturvotus (oire), autismikirjo aikuisilla, munuaissirteen saaneet, uniapnea ja EU:n vammaiskortti.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta käsitteli esityksen erityisuimakortin myöntämiskriteereistä 31.1.2023, jolloin esitys jätettiin pöydälle. Esitys palautettiin 14.2.2023 valmisteltavaksi siten, että nyt esitettyjen erityisuimakortin myöntämiskriteereiden lisäksi

- arvioidaan mm. Käypä hoito- suosituksien ja lääketieteen asiantuntijoiden arvioiden perustella, minkä sairausdiagnoosien hoitoon vesiliikunnasta on erityistä hyötyä ja erityisuimakortti olisi perusteltu
- selvitetään, voisiko nyt esitettyjen dokumenttien lisäksi Kela-kortin erityiskorvausmerkinnät toimia erityisuimakorttiin oikeutettavana



- lisäksi on syytä arvioida, voisiko joidenkin lääketieteellisten leikkausten jälkeen henkilö olla oikeutettu erityisuimakorttiin
- ennen uuden esityksen tuomista lautakuntaan on syytä kuulla vammaisneuvostoa ja potilasjärjestöjä.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan osoittamien lisäselvityspyyntöjen lisäksi Helsingin kaupunki on vastaanottanut lisäselvitysten teon aikana kaksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan lausuntoa (liitteet 9 ja 10), joissa lautakunta on kieltänyt Helsingin kaupunkia jatkamasta diagnoosiin pohjautuvaa syrjintää erityisuimakortteja myönnettäessä.

Erityisuimakorttityöryhmä kutsuttiin koolle uudestaan ja se kokoontui ajalla 15.3.2023–4.10.2023 kuusi kertaa. Työryhmä käsitteli kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnalta 14.2.2023 saamansa palautusehdotukset, lisäselvityspyynnöt ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan lausunnot koskien erityisuimakortin myöntämiskriteereitä.

Erityisuimakorttityöryhmä huomioi esityksessään Helsingin kaupungin vastaanottamat yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan lausunnot (liitteet 9 ja 10), joissa lautakunta on kieltänyt Helsingin kaupunkia jatkamasta diagnoosiin pohjautuvaa syrjintää erityisuimakortteja myönnettäessä.

Käypä hoito- suosituksista (liite 3) tarkasteltiin erikseen liikunnan Käypä hoito- suositusta, eli tieteellistä kirjallisuuskatsausta siitä, minkä sairausryhmien hoidossa liikunnasta on todettu vaikuttavuutta. Lisäksi tarkasteltiin Käypä hoito- suosituksia nykyisistä myöntämiskriteereistä eli tieteellisiä kirjallisuuskatsauksia kyseisten sairauksien kansallisista hoitosuosituksista. Käypä hoito -suositusten laatimiseen on osallistunut useita lääketieteen asiantuntijoita. Näiden lisäksi kaksi lääketieteen asiantuntijaa olivat osana erityisuimakorttityöryhmää arvioimassa vesi- liikunnan hyötyjä asiakasryhmissä, joilla on erilaisia sairausdiagnooseja. Erityisuimakorttityöryhmän tekemä arviointi tehdyistä selvityksistä, johon lääketieteen asiantuntijat ovat osallistuneet osana työryhmää, on koottu liitteeseen 7.

Lääketieteellisten leikkausten jälkeen erityisuimakortin käytettävyyttä arvioitiin moniammatillisen työryhmän jäsenten asiantuntemuksen perusteella (liite 7).

Kela-kortin lääkevalmisteen erityiskorvattavuuden korvausnumeron käytettävyyttä erityisuimakortin todistuksena arvioitiin Kelan tietojen sekä työryhmän asiantuntemuksen perusteella (liite 7).

Potilasjärjestöjen näkemyksiä (liite 4) erityisuimakortin myöntämiskriteereistä kerättiin pitkäaikaissairaus-, vammais- ja potilasjärjestöjen edustajille järjestetyssä kuulemistilaisuudessa sekä tämän yhteydessä



tilaisuuteen ilmoittautuneille lähetetyn ennakkokyselyn pohjalta. Potilasjärjestöjen edustajien oli myös tilaisuuden jälkeen mahdollista lähettää näkemyksiään liikuntapalveluille.

Lisäksi vammais- ja vanhusneuvostoilta pyydettiin lausunto erityisuimakorttityöryhmän esityksestä. Vammaisneuvoston lausunto on nähtävillä liitteessä 5 ja vanhusneuvoston lausunto liitteessä 6.

Kooste erityisuimakorttityöryhmän tekemistä lisäselvityksistä ja niiden arvioinnista on esitetty liitteessä 7.

Erytisuimakortin myöntämiskriteereiden uudistamistarve tehtyjen selvitysten perusteella

Tehtyjen selvitysten myötä erityisuimakorttityöryhmän yhteiseksi näemykseksi muodostui, että erityisuimakortin myöntämiskriteerit tulee uudistaa kaupunkilaisten yhdenvertaisemman kohtelun takaamiseksi sekä yksityisyydensuojan ja tietosuojan turvaamiseksi.

Tehdyt selvitykset kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan 14.2.2023 osoittamiin lisäselvityspyyntöihin vahvistavat erityisuimakorttityöryhmän näkemystä siitä, että erityisuimakorttialennus

- tulisi pystyä myöntämään diagnoosista riippumatta yhdenvertaisemmin
- olisi tarkoituksenmukaista kohdentaa niille helsinkiläisille, joilla on pysyvän vamman tai pitkäaikaissairaudesta aiheuttama merkittävä toimintakyvyn rajoite
- tulisi pystyä myöntämään asiakkaan yksityisyydensuoja ja tietosuoja huomioiden sekä
- olemassa olevat resurssit huomioiden.

Diagnoosit erityisuimakortin myöntämiskriteereinä eivät kohtelee eri vamma- ja pitkäaikaissairausryhmiä yhdenvertaisesti

Keskeisin ongelma erityisuimakortin voimassa olevissa myöntämiskriteereissä on työryhmän mukaan se, että ne eivät kohtelee eri vamma- ja pitkäaikaissairausryhmiä yhdenvertaisesti. Nykyisen tutkimustiedon valossa lähes kaikkien katsotaan hyötyvän liikunnasta perussairaudesta riippumatta, mutta erityisuimakortti myönnetään ainoastaan yksittäisille valikoiduille sairaus- ja vamma-ryhmille (liite 2) suuren osan vamma- ja sairausryhmistä jäädessä mahdollisuuden ulkopuolelle.

Helsingin kaupunki on käynyt keskustelua erityisuimakorttikriteereistä myös pääkaupunkiseudun suurimpien toimijoiden kanssa. Kaikilla kaupungeilla on samoja haasteita yksittäisiin diagnooseihin perustuvien kriteereiden määrittelyssä. Yhteinen kokemus on, että toimintamalli vaati-



si uudistusta kaupunkilaisten yhdenvertaisen kohtelun ja yksityisyyden-
suojan näkökulmista.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kieltää jatkamasta syrjintää

Helsingin kaupunki on saanut viime vuosina useita selvityspyyntöjä yh-
denvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalta. Viimeisimmissä päätöksis-
sään (liitteet 9 ja 10) yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on katso-
nut, että Helsingin kaupunki on yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjinnän
kiellon vastaisesti syrjinyt hakijoita heidän terveydentilansa perusteella
myöntäessään erityisuimakortteja voimassa olevien myöntämiskritee-
reiden mukaisesti ja kieltänyt jatkamasta tai uusimasta hakijoihin koh-
distuvaa syrjintää. Erityisuimakortin myöntämiskriteereitä on siis vält-
tämätöntä muuttaa, jos alennus halutaan säilyttää Helsingissä.

Alennukseen oikeutettuja on rajattu alusta alkaen

Alusta alkaen on ollut tarve rajata erityisuimakorttiin oikeutettujen koh-
deryhmää jollakin tavalla, sillä erilaisten pysyvien vammojen ja pitkäai-
kaissairauksien määrä on suuri. Pelkästään suomalaisista työikäisistä
vähintään 55 % on vähintään yksi pitkäaikaissairaudeksi luokiteltava
sairaus tai vamma. Helsingin työikäisten asukkaiden määrään suhteu-
tettuna se tarkoittaa yli 200 000 työikäistä henkilöä, joilla on vähintään
yksi vamma tai pitkäaikaissairaus. Samaan aikaan tiedetään, että riski
pitkäaikaissairauteen kasvaa ikääntyessä ja vammoja ja pitkäaikaissai-
rauksia esiintyy jo lapsilla ja nuorillakin. Helsinkiläisten pitkäaikaissai-
raiden ja vammaisten joukko on siis hyvin laaja. Lisäksi erityisuimakortti
on suurin käytössä oleva alennus liikuntapalveluihin, ja sisältää toistai-
seksi erityisuimakorttiasiakkaille myös Urheiluhallit Oy:n uimahallien
käytön kaupungin omien hallien lisäksi. Näin ollen suurinta käytössä
olevaa alennusta ei ole mahdollista myöntää koko laajalle joukolle hel-
sinkiläisiä, joilla on jokin vamma tai pitkäaikaissairaus.

Rajaamista onkin aiemmin tehty kohdentamalla alennus yksittäisille
sairausryhmille. Yksittäisten sairausryhmien oikeutta erityisuimakorttiin
on perusteltu vesiliikunnan erityisillä hyödyillä sairauden hoidossa ver-
rattuna muihin liikuntamuotoihin.

Alennuksen rajaaminen vesiliikunnan erityisten hyötyjen perusteella ei ole enää pe-
rusteltua

Tutkimustieto liikunnan vaikuttavuudesta on kuitenkin muuttunut ajan
myötä. Keskeinen muutos on tapahtunut siinä, miten eri liikuntamuotoja
suositellaan eri vammojen ja sairauksien ennaltaehkäisyssä, hoidossa
ja kuntoutuksessa. Yksittäisten liikuntalajien ja -muotojen sijasta ylei-
sesti liikkumisen ja arkiaktiivisuuden lisäämistä ja paikallaanolon vält-
tämistä korostetaan liikuntatutkimuksissa lähes kaikille, riippumatta siitä



onko kyseessä perusterve henkilö vai taustalla vamma tai pitkäaikais-sairaus. Tämä käy ilmi esimerkiksi UKK-instituutin soveltavista liikkumisen suosituksista, jotka on tarkoitettu aikuisille, joiden toimintakyky on alentunut sairauden tai vamman vuoksi tai jotka käyttävät liikkumisessa apuvälineitä, kuten kävelykeppiä, rollaattoria tai pyörätuolia.

Vesiliikuntaa ei myöskään enää lajina korosteta eri tavoin vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden kohdalla. Tämä käy ilmi esimerkiksi Käypä hoito- suosituksia tarkasteltaessa: vesiliikuntaa ei lajina suositeta yhdenkään sairauden ensisijaisena liikunnallisena ennaltaehkäisy- tai hoitomuotona, mutta liikuntaa ja sen eri muotoja kuten voima- ja tasapainoharjoittelua, kestävyys- ja keuhko- ja liikkuvuusharjoittelua yleisesti suositellaan kymmenien sairauksien ennaltaehkäisyssä ja hoidossa (liite 3). Myös UKK:n soveltavista liikkumisen suosituksista käy ilmi, että vesiliikunnan lisäksi myös eri liikunta- ja liikkumismuotoja suositellaan monipuolisesti harrastettavaksi myös henkilöille, joilla on vamma tai pitkäaikaissairaus.

Tutkimustiedon lisäksi myös erityisuimakorttiryhmän moniammatillisen asiantuntijaryhmän käytännökokemuksen perusteella voidaan todeta, että vaikka vesiliikuntaa voidaan suositella monelle, ei se useassa tapauksessa ole ainoa suositeltava tai soveltuva liikkumisen muoto henkilöille, joilla on vamma tai pitkäaikaissairaus.

Erityisuimakorttiryhmän asiantuntijoiden kokemuksen perusteella vesiliikunnan erityisiä hyötyjä yksittäisille sairausryhmille on hyvin vaikeaa arvioida luotettavasti tai etenkään yhdenvertaisesti, sillä erilaisia vammoja ja sairauksia sekä niiden yhdistelmiä on ICF11-luokituksenkin perusteella arvioitu olevan n. 1,6 miljoonaa kappaletta. Pelkästään tutkimustietoa liikunnan vaikutuksista eri sairauksiin puuttuu liikaa yhdenvertaisen arvioinnin tekemiseksi.

Lisäksi vesiliikunnan voidaan katsoa olevan vaikuttavaa myös perusterveille henkilölle riippuen vertailtavasta liikuntamuodosta ja ominaisuudesta, jota mitataan. Asiantuntijoiden mukaan heidän tiedossaan on itseasiassa hyvin vähän sairaus- tai kohderyhmiä, joille vesiliikuntaa ei voisi suositella yhtenä vaihtoehtoisena liikuntamuotona.

Näin ollen erityisuimakortin myöntäminen vain yksittäisille sairausryhmille ei ole ryhmän mukaan enää perusteltua vesiliikunnan erityisten hyötyjen näkökulmasta tai ainoana mahdollisena liikuntamuotona, vaan menettely asettaa kaupunkilaisia eriarvoiseen asemaan diagnoosista riippuen.

Alennuksen kohdentaminen toimintarajoitteisille helsinkiläisille on perusteltua, ja se tulisi kohdentaa heille, joille erityisuimakortille on todellinen tarve



Sen sijaan erityisuimakortin alkuperäinen tavoite on ollut kannustaa toimintarajoitteisia kaupunkilaisia itsenäiseen liikuntaan alennushintaisen vuosikortin avulla. Tämä tavoite on edelleen kannatettava: tutkimustuloksista tiedämme, että henkilöt, joilla on vamman tai sairauden aiheuttamia toimintakyvyn rajoitteita, liikkuvat muita helsinkiläisiä vähemmän. Lisäksi tutkimustulosten mukaan hauraat, heikomman toimintakyvyn omaavat ja toimintarajoitteiset henkilöt myös hyötyvät liikkumisen lisäämisestä eniten.

Kuitenkin henkilöiden, joilla on toimintakyvyn rajoitteita, on muita helsinkiläisiä vähemmän tosiasiallisia mahdollisuuksia hyödyntää kaupungin muita kymmeniä alennuksia, kannustimia ja maksuttomia palveluita (liite 8) esimerkiksi liikuntapaikkojen esteellisyysistä. Tällä hetkellä uimahalleissa esteettömyys on etenkin liikuntarajoitteisen henkilön näkökulmasta hieman muita liikuntapaikkoja paremmalla tasolla, ja sen vuoksi juuri edullisen vesiliikunnan mahdollistaminen erityisuimakortin avulla etenkin toimintarajoitteisille on perusteltua.

Erityisuimakortti onkin tärkeää säilyttää liikkumisen kannustimena heille, joilla alennuskortille on todellinen tarve. Aiemmin perustein juuri henkilöillä, joilla on merkittäviä toimintakyvyn rajoitteita, on todellinen tarve erityisuimakortille, ja he tulisivat erityisuimakortin saamaan myös uudistetuilla myöntämiskriteereillä. Toimintakyvyn rajoite olisi mahdollista todentaa terveydenhuollossa yhdenvertaisuuden näkökulmasta myös diagnoosista riippumattomilla tavoilla.

Erityisuimakorttiin oikeuttavat todistukset kaipaavat uudistusta: Todistus alennuksen saamiseksi tulee olla osoitettavissa asiakkaan yksityisyydensuoja ja tietosuojan turvaten

Työryhmän tekemien selvitysten yhteydessä kävi ilmi, että myös alennukseen hyväksytyjä todistuksia, joita erityisuimakorttia haettaessa esitetään, tulisi asiantuntijoiden mukaan uudistaa. Yhdenvertaisuusongelman lisäksi diagnoosit kulttuurin ja vapaa-ajan palvelun alennuksen myöntämiskriteereinä on katsottu vaarantavan asiakkaan yksityisyydensuojan ja edellyttävät tietosuojaa arkaluontoisten terveystietojen käsittelyssä.

Erityisuimakortin niin kuin minkä tahansa muunkin alennuksen myöntämisperusteiden kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan puolella tulee olla sellaisia, että oikeus alennukseen on mahdollista todistaa yksityisyydensuoja ja tietoturva varmistuen.

Nykyisistä erityisuimakortin myöntämiskriteereistä kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala on pyytänyt hakijalta erityisuimakortin hakemuksen liitteeksi lääketieteellistä selvitystä, johon diagnoosi sekä mahdollinen haitta-aste tai haittaluokka tulee olla selvästi kirjattuna. Diagnoosin to-



dentaminen on mahdollista ainoastaan lääkärin tekemällä lääketieteellisellä selvityksellä. Asiakkaat lähettävät liikuntapalveluille lääkärintodistuksen sijasta useimmiten potilasasiakirjoja ja muita tositteita, jotka sisältävät laajasti henkilön yksityiselämän piiriin kuuluvia tietoja. Asiantuntijoiden mukaan tämä johtuu siitä, että harvalla asiakkaalla on esittää sairaudestaan juuri erityisuimakorttia varten hankittua lääkärintodistusta, koska vastaanottoaika julkiseen terveydenhuoltoon voi olla hankalaa saada tai sitä joutuu odottamaan. Terveyspalvelut eivät siis pysty tuottamaan edes nykyisille erityisuimakorttiasiakkaille tarvittavia lääketieteellisiä selvityksiä.

Terveystietojen tulkinta vaatii osaamista: Julkista terveydenhuoltoa ei ole perusteltua kuormittaa erityisuimakorttitodistuksilla

Diagnoosit myöntämiskriteereinä edellyttävät lisäksi kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan ammattilaisilta asiakkaiden terveystietojen tulkintaa sekä harkinnanvaraisuuden toteuttamista ilman asianmukaista lääketieteen koulutusta ja osaamista. Esimerkiksi alle 18-vuotiaan hakiessa erityisuimakorttia liikuntapalveluiden työntekijän tulee tulkita potilasasiakirjan perusteella, onko kyseessä vamma, pitkäaikaissairaus tai erityisen tuen tarve. Näin ollen hakijan terveystietojen tulkinta ilman liikunta-alan ammattilaisen asianmukaista lääketieteen koulutusta vaarantaa myös kaupunkilaisten yhdenvertaisen kohtelun hakemusten käsittelyssä.

Jos erityisuimakortin myöntämisessä halutaan mahdollistaa harkinnanvaraisuus terveystietojen perusteella tai perustella myöntämistä jonkin sairauden hoidon näkökulmasta, tulisi arviointi siirtää sosiaali- ja terveyspalveluiden puolelle, missä on tähän tarvittavaa asiantuntemusta. Sosiaali- ja terveyspalveluiden toimialan antaman arvion mukaan tämä ei kuitenkaan ole mahdollista nykyisessä taloustilanteessa, hoitovelkantilanteessa ja resurssipulassa. Julkisissa sosiaali- ja terveyspalveluissa on tällä hetkellä haasteita toteuttaa jopa lakisääteinen kiireellinen hoito hoitotakuun puitteissa, kiireettömästä hoidosta puhumattakaan. Hoitotakuun kiristyminen haastaa tilannetta entisestään.

Sosiaali- ja terveyspalveluilla ei ole myöskään lain velvoitetta todistuksen laatimiseen vesiliikunnan alennukseen saamiseksi. Julkisen terveydenhuollon tulee antaa todistus tai lausunto asiakkaan terveydentilasta, kun todistus tai lausunto on hoidon tai vastaavan syyn kannalta välttämätön (terveydenhuoltolaki 22§). Koska lähes poikkeuksetta vesiliikunta ei ole nimenomaista hoitoa mihinkään sairauteen, ei erityisuimakortin voida katsoa olevan peruste tällaiselle todistelulle. Tästä näkökulmasta erityisuimakortin tarpeeseen liittyvä todistelu ei ole julkisen terveydenhuollon tehtävä ja sellaisen edellyttäminen johtaisi yksityisten (maksullisten) terveyspalvelujen tarpeeseen. Edellytys yksityisten terveyspalvelujen käyttöön alennuksen saamiseksi asettaisi taas kaupun-



kilaisia eriarvoiseen asemaan, sillä kaikilla ei ole mahdollisuutta hankkia alennusta varten yksityisen terveydenhuollon palveluita.

Liikkumisen edistämistyötä tehdään monin eri tavoin sosiaali- ja terveyspalveluiden kanssa yhteistyössä

Liikkumisen lisäämiseen kannustamista tehdään kuitenkin monin eri tavoin sosiaali- ja terveyspalveluissa, ja tätä yhteistyötä pyritään jatkuvasti kehittämään. Liikkumisen puheeksiottamista ja palveluohjausta tehdään sosiaali- ja terveyspalveluissa liikkumisen lisäämisen mini-intervention avulla. Haavoittuvassa asemassa oleville kaupunkilaisille on tarjottu pilottina LiiKu-tukea ja tämän kautta edullisesti hankittavaa liikkumiskorttia. Terveytensä kannalta riittämättömästi liikkuville tarjotaan yksilöllistä liikuntaneuvontaa ja alennuksia liikuntapalveluihin liikkumisen lisäämisen tueksi. Helsingissä on tarjolla myös erikseen soveltavan liikunnan liikuntaneuvontaa asiakkaille, joilla on sairauden tai vamman vuoksi tarve soveltaa liikkumista. Helsinki on mukana kansallisessa Kestävän kasvun hankkeessa, jossa luodaan kunnalle hyte (hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen) palvelukonsepti ja hyte-palvelutarjotin. Hankkeen tavoitteena on edistää kaupunkilaisten ohjautumista ennaltaehkäiseviin hyte-palveluihin. Näissä toimintamalleissa pyritäänkin huomioimaan liikunnan lisäämisen mahdollisuudet vesiliikuntaa ja diagnoosirajoja laajemmin, myös vesiliikuntaa yhtenä vaihtoehtona tarjoten.

Vaikutusten ennakoarviointi kaupunkilaisten kannalta

Kohdentamalla erityisellä alennuksella hankittava tuote henkilöille, joilla on vammasta tai pitkäaikaissairaudesta johtuva merkittävä toimintakyvyn rajoite, pystytään osoittamaan myönteistä erityiskohtelua kohde-ryhmälle, joka on muita heikommassa asemassa käyttäkkeen kaupungin muita tarjoamia alennuksia, kannustimia ja maksuttomia liikkumisen mahdollisuuksia.

Kaupunkilaisten yhdenvertaisuus paranee, kun alennus on mahdollista saada diagnoosista riippumatta. Yksittäisten sairausryhmien poistaminen myöntämiskriteereistä edistää yhdenvertaisuutta etenkin heidän osaltaan, jotka eivät aiemmin sairaus- tai vammadiagnoosinsa vuoksi ole olleet oikeutettuja erityisuimakorttiin.

Sairausdiagnoosien poistaminen myöntämiskriteereistä edistää kaupunkilaisten yhdenvertaisempaa kohtelua, kun terveystietojen tulkinta siirtyy sellaisten tahojen tehtäväksi, joilla on asiaan tarvittava koulutus ja osaaminen.

Erityisuimakortin myöntämisen syitä (terveystieto) ei voida tietoturvasyistä tilastoida liikuntapalveluissa, eikä näin ollen tarkkoja laskelmia



12.12.2023

voida tehdä siitä, kuinka moni nykyisistä asiakkaista olisi oikeutettu erityisuimakorttiin uudistuksen myötä.

Selvityksen mukaan vuonna 2022 liikuntapalvelut myönsi 362 kappaletta (6 % kaikista 5699 myydystä kortista) erityisuimakorttia perustuen kirjalliseen hankintatavan 2 (liite 2) mukaiseen erityisuimakorttihakemukseen. Loput asiakkaista hankkivat erityisuimakortin tavan 1 (liite 2) mukaisesti suoraan uimahallien kassalta esittämällä joko Kela-kortin diagnoosi- tai lääkekorvaustunnuksen, liikkumisesteisen pysäköintitunnuksen / vammaisen pysäköintiluvan, vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua varten myönnetyn taksikortin tai näkövammaiskortin. Eri myöntämisperusteiden osuuksia ei tiedetä edellä kuvatuista syistä. Kulttuurin ja vapaa-ajantoimiala ei pysty antamaan arviota, kuinka suuri osa aiemmin erityisuimakorttiin oikeutetuista asiakkaista olisi edelleen oikeutettu erityisuimakortin hankintaan. Erityisuimakorttien vuosittainen myynti on kuitenkin vakiintunut noin 6000 myytyyn korttiin, eli tiedetään, että erityisuimakorttiasiakkaita on noin 6000. Osalla näistäkin asiakkaista olisi jatkossakin oikeus erityisuimakortin hankintaan ehdotetuilla myöntämiskriteereillä. Heidän osuuttaan on kuitenkin hyvin vaikeaa arvioida nykyisten myöntämiskriteereiden (diagnoosi) perusteella, sillä nykyiset myöntämiskriteerit (diagnoosit) eivät kerro asiakkaan toimintakyvystä tai sen rajoitteista.

On myös todennäköistä, että osa nykyisistä erityisuimakorttiasiakkaista ei olisi uudistuksen jälkeen oikeutettuja erityisuimakortin hankintaan. Arvioiden mukaan suurin osa näistä asiakkaista kuuluu kuitenkin muihin alennusryhmiin (esim. eläkeläiset, työttömät, opiskelijat, liikunta-neuvonnan asiakkaat, omaishoitajat), jotka saavat jopa 50 % alennusta normaaleista käyntimaksuista. Näin ollen he saisivat edelleen uimahallien sisäänpääsymaksuista ja kausituotteista huomattavaa alennusta. Heidän osaltaan vesiliikunnan kausituotteen hankinnan kulut nousisivat jonkin verran. Arvion mukaan tällä asiakasryhmällä on toimintakykynsä puolesta myös parempi mahdollisuus hyödyntää kaupungin muitakin maksuttomia ja edullisia liikkumisen mahdollisuuksia (liite 8) kuin erityisuimakorttiin oikeutetuilla henkilöillä, joilla on merkittäviä toimintakyvyn rajoitteita.

On mahdollista, että aiemmin erityisuimakorttialennukseen oikeutetuissa asiakkaissa on myös henkilöitä, jotka eivät olisi uudistuksen jälkeen oikeutettuja alennuksiin vesiliikuntapalveluissa. Arvion mukaan suurin osa tästä joukosta on työssäkäyviä. Arvio perustuu siihen, että he eivät kuuluisi alennusryhmiin, esim. työttömiin, opiskelijoihin tai senioreihin. Heidän osaltaan vesiliikunnan kausituotteen hankinnan kulut nousisivat, mutta heillä arvioidaan myös olevan alennusryhmiä parempi maksumarkky. Tällä asiakasryhmällä on lisäksi arvioiden mukaan toimintakykynsä puolesta parempi mahdollisuus hyödyntää kaupungin muitakin



12.12.2023

maksuttomia ja edullisia liikkumisen mahdollisuuksia (liite 8) kuin erityisuimakorttiin oikeutetuilla henkilöillä, joilla on merkittäviä toimintakyvyn rajoitteita.

Toisaalta arvioiden mukaan EU:n vammaiskortin lisääminen erityisuimakortin myöntämiskriteeriksi mahdollistaisi erityisuimakortin hankinnan myös sellaisille asiakkaille, joilla ei aiemmin ole ollut tarvittavaa diagnoosia erityisuimakortin hankkimiseksi mutta kuitenkin toimintakyvyn rajoitteita. Tilastokeskuksen mukaan 12,9 % kaikista 16 vuotta täytäneistä kotitalousväestöön kuuluvista henkilöistä Suomessa koki vakavia toimintarajoitteita vuonna 2022. Helsingin väkilukuun suhteutettuna tämä on n. 79 000 henkilöä. Tämän haavoittuvassa asemassa olevan asiakasryhmän kohdalta yhdenvertaisuus paranee, kun tietty diagnoosi ei ole enää vaatimuksena alennuksen saamiseksi. Heidän osaltaan vesiliikunnan kausituotteen hankinnan kulut laskisivat, mikäli he olisivat jo vesiliikunnan harrastajia. On myös todennäköistä, että erityisuimakortin hankinnan mahdollistamisen myötä myös sellaisia uusia asiakkaita aloittaa vesiliikunnan, jotka eivät aiemmin liikunnan pariin ole löytäneet.

Erityisuimakortin hankintaprosessista tulisi asiakkaalle selkeämpi, kun kaikkien asiakkaiden osalta hankinta onnistuisi kaupungin uimahallien kassoilta. Minkään asiakasryhmän ei enää tarvitsisi lähettää erillistä hakemusta liikuntapalveluille erityisuimakortin hankkimiseksi tai hankkia erikseen erityisuimakortin hankintaan tarvittavaa lääkärintodistusta.

Jatkossa erityisliikuntakortti olisi mahdollista hankkia asiakkaan yksityisyydensuoja ja tietosuoja turvaten.

Yhteenveto esittelijän perusteluista

Perusteellisen selvitystyön ja kuulemisten perusteella on päädytty siihen, että erityisuimakortti on erityisesti yhdenvertaisuuden näkökulmasta perusteltua myöntää yksittäisten diagnoosiryhmien sijasta jatkossa henkilöille, joilla on merkittävä toimintakyvyn rajoite. Näkemykseen on päädytty myös siksi, että toimintarajoite on mahdollista todentaa diagnoosista riippumatta terveydenhuollossa sekä mahdollista osoittaa kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalla yksityisyydensuoja turvaten usealla eri tavalla nykyisillä resursseilla.

Esittelijä

liikuntajohtaja
Tarja Loikkanen

Lisätiedot

Kata Isotalo, erityissuunnittelija, puhelin: 09 310 21706
kata.isotalo(a)hel.fi

Tuuli Salospohja, liikuntapalvelupäällikkö, puhelin: 09 310 87500



12.12.2023

Asia/7

tuuli.salospohja(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Erityisuimakorttityöryhmän esitys
- 2 Voimassa olevat erityisuimakortin myöntämisperusteet
- 3 Liikunnan ja vesiliikunnan vaikuttavuus Käypä hoito -suositusten perusteella
- 4 Yhteenveto pitkäaikaissairaus-, vammais- ja potilasjärjestöjen kuulemisesta 13.4.2023
- 5 Vammaisneuvoston lausunto erityisuimakortin myöntämiskriteereistä 250423
- 6 Vanhusneuvoston lausunto erityisuimakortin kriteereistä 030523
- 7 Tehdyt lisäselvitykset lautakunnan palautusehdotukseen sekä näiden arviointi erityisuimakorttityöryhmässä
- 8 Liikkumisen kannustimia ja tukimuotoja Helsingissä
- 9 Salassa pidettävä (JulkL (621/1999) 24.1 § 25 k)
- 10 Salassa pidettävä (JulkL (621/1999) 24.1 § 25 k)

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimusohje, kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

Päätöshistoria

- Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 14.02.2023 § 23
- Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 31.01.2023 § 13
- Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 19.01.2021 § 6
- Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 18.06.2019 § 125
- Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 04.06.2019 § 108